

JINA.....NAMBARI YA USAJILI

SHULE.....DARASA/MKONDO.....

TAREHESAHIHI

Hati ya kuhitimu elimu ya Sekondari Kenya. (K.C.S.E)

**MTIHANI WA KISWAHILI
KARATASI YA PILI
KIDATO CHA NNE
MWISHO WA MUHULA WA KWANZA
MACHI/APRILI 2017
MUDA:SAA2 ½**

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE

SWALI	UPEO	ALAMA
UFAHAMU	15	
MATUMIZI YA LUGHA	15	
ISIMUJAMII	40	
FASIHI SIMULIZI	10	
Jumla	80	

MAAGIZO

- Andika **jina lako, nambari yako** ya usajili, **jina la shulenadarasa/mkondo** katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- Tia **sahihi yako** kisha uandike **tarehe** ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapojuu.
- Jibu maswali yote.
- Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cia maswali.
- Majibu yote ni lazima yaandikwe kwa lugha ya kiswahili
- Usitoe ukurasa wowote kutoka kwenye kijitabu hiki.

Karatasi hii ina kurasa 7 zilizopigwa chapa. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

1. UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali

Ponografia ni tendo, maandishi, picha au michoro inayoonyesha au kueleza uchi wa mtu au vitendo vya ngono kwa ajili ya kuchochea ashiki ya kuifanya. Mambo haya machafu huwasilishwa ana kwa ana kupitia sinema, magazeti, vitabu, muziki, televisheni, tovuti na kanda za kunasia picha na sauti.

Ponografia imekuwepo tangu j adi, hasa katika nchi za magharibi. Lakini sasa limekuwa tatizo sugu. RH ni kwa sababu imeenea kote ulimwenguni mithili ya moto mbugani wakati wa kiangazi. Kuenea kwake kumechangiwa na mambo kadha wa kadha. Mehango mkubwa zaidi ukiwa umetokana na kuimarika kwa vyombo vya teknolojia ya habari na mawasiliano. Hata hivyo, kazi hii hubuniwa au kutengenezwa na makundi mbalimbali ya watu. Miongoni mwa hawa ni watu wasiojali maadili. Pili, kuna wale wenye matatizo ya kisaikolojia na kijamii. Wao hutengeneza na kueneza uchafu huu kwa lengo la kuvuruga madili katika jamii au kuchukiza wanajamii waadilifu. Kundi lingine ni lile la wanaoichukulia ponografia kama nyenzo ya kutosheleza ashiki zao. Kwa mfano, baadhi ya wanamuziki hutumia ponografia kuvutia wateja na hivyo kuzidisha mauzo yao.

Kushamiri kwa wimbi na uonyeshaji wa ponografia kuna athari kubwa kwa jamii hasa watoto. Ingawa watu wengine hudai picha hizi hazibaathiri, upo ushahidi kuonyesha kuwa wale wanaotazama picha za ngono hupata matatizo. Lazima ieleweke kwamba kinachoonekana kwa jicho au kusikika kwa sikio huathiri fikira au hisia. Picha za matusi zinachangia kwa kiasi kikubwa kuharibu alcili. Badala ya kuzingatia mambo muhimu kama vile masomo, watu huanza kutafakari mambo machafu.

Vijana wengi nikama bendera, huyaiga wanayoyaona na kuyasikia. Hili ni tatizo linalowafanya kuacha mkondo wa maadili. Hivyo basi wengi hushawishiwa kuingilia shughuli za ngono mapema kabla hawaj akomaa kimwili, kiakili na kihisia. Matokeo yake ni ukahaba, utendaji mabaya shuleni, mahudhurio mabaya darasani na mimba zisizotarajiwa. Vijana wengi huacha shule kabisa huku wengine wakiambiwa magonjwa ya zinaa ambayo yanaweza kuwaletea mauti.

Yasemekana kuwa akili za binadamu hunasa zaidi mambo yanayowalishwa kwa picha na hivyo basi matusi haya yaweza kudumishwa katika kumbukumbu zao. Tabia mbaya kama vie ushoga, ubasha na usagaji huwa matokeo yake na hata matokeo ya vijana ana hugeuka wanapoanza kuiga mitindo mibaya ya mavazi yanayoanika uchi wao. Hali kadhalika, lugha, ishara na miondoko inayohusiana na ngono huibuka. Yote haya yanakinzana na desturi za mwafrika. Si ajabu visa vya ubakaji vinaongezeka kuchapo. Utazamaji wa picha chafu aghalabu huandamana na maovu mengine kama vile unywaji pombe na matumizi ya vileo ambavyo huchochea uchi wa ngono na kuibua tabia za kinyama.

Kuendelea kuzitazama picha hizi huzifanya nishai na hisia za watu kuwa butu, huondoa makali kiasi kwamba hata katika uzima mtu hupoteza mhemko na kugeuzwa kuwa mtegemezi wa ponografia. Tatizo hili linaenea kwa vishindo mjini na vijijini. Ipo haja ya dharura kuikinga jamii kutokana na malezi haya yasiyo na kizuizi.

Kuuongeza ufahamu wa umma wote kuhusu uovu wa picha hizi, watu wazima kuwajibika kwa kuwalinda na kuwahimiza vijana kuhusu maovu haya na wale wenye midahilishi, video na sinema kutowanthusu vijana kutazama uchafu huu kunaweza kuwa maana ya kuyakinga au hata kuyaepuka madhara ya ponografia. Ni sharti pia sheria izuie na kupiga marufuku utengenezaji na uenezaji wa upungufu huu. Bila shaka, sheria na hatua kali ziweze kuchukuliwa dhidi ya waivunji ayo. Hali kadhalika, wazazi wasijipweteke tu bali wawaelekeze watoto wao ipasavyo na kila mtu alitekeleze jukumu lake.

Maswali

(a) Yape makala uliyosoma anwani mwafaka

(alama 1)

(b) Toa sababu za kusambaa kwa uchafu unazozungumziwa katika taarifa

(alama 4)

(c) ‘**Bendera hufuata upepo**’. Thibitisha ukweli wa usemi huu kulingana na makala (alama 2)

(d) Ni kwa nini ni muhimu kuwakanya vijana dhidi ya uchafu huu? (alama 3)

(e) Ni hatua zipi zinazofaa kuchukuliwa dhidi ya ama ya uozo unaozungumziwa na mwandishi? (alama 2)

(f) Fafanua msamiati huu kimuktadha (alama 3)

(i) uchu _____

(ii) wasijipweteke _____

(iii) nishai _____

2. UFUPISHO (ALAMA 15)

Soma taarifa fuatayo kishajibu maswaliyanayofuata kulingana na maagizo.

Imesemwa na kurudiwa tena na tena kwamba, iwapo tuna maono ya kujiondoa katika umaskini wa kupindukia, ni lazima tukipe kilimo umuhimu. Zaidi ya wakenya milioni kumi wamo katika hatari ya kufa katika maeneo mbali mbali kwa sasa kufuatia uhaba wa chakula nchini.

Kiini kikubwa cha njaa hiyo ni mapuuza ya muda mrefu katika sekta ya kilimo. Imesahaulika kuwa karibu asilimia sabini na tano ya wakenya wanategemea kilimo kwa chakula na mapato ya kifedha kila siku. Kilimo hutoa karibu robo tatu ya nafasi za kazi kwa wananchi na pia kuletea serikali karibu robo ya mapato yake kutokana na mauzo ya mazao katika mataifa ya nje.

Wataalamu wa maswala ya zaraa wanaeleza kuwa pato la nchi linatokana na kilimo huangamiza njaa mara ime zaidi ya mapato yanayotokana na shughuli nyinginezo za kiuchumi. Hiyo ni kwa sababu shughuli za kilimo hulenga kuzalisha vyakula moja kwa moja.

Imebainika kuwa, katika mataifa mengi yanayostawi, asilimia sabini na tano ya wananchi huishi katika maeneo ya mashambani na idadi hii hutegemea kilimo kujimudu kimaisha ilhali hapa Kenya ni asilimia nne pekee ya bajeti inayowekezwa katika kilimo. Kwa wakati huo, ushuru unaotzwa bidhaa za kilimo katika maeneo haya umebainika kuwa mkubwa. Hii imepelekea uwekezaji katika kilimo kupungua na hivyo kuchangia kukithiri kwa baa la njaa.

Wakati umewadia kwa serikali za Afriaka na wapangaji wa masuala ya uchumi kuweka juhudi maradufu katika kushabikia iii kumaliza njaa na umaskini. Kuna haja ya kuwajulisha, kuwahimiza na kuwaelimisha wakulima wa mashamba madogo madogo kuhusu mihimili ya zaraa kama vile uzalishaji wa

matunda na mboga, ufugaji wa ndege, samaki na ng'ombe mbali na kuweka mikakati ya kuanzisha nafasi za kazi katika sekta ya kilimo.

Serikali itafikia lengo hili iwapo itaanza kufadhili kilimo, kupunguza gharama za pembej eo za kilimo, kuweka sera zinazodhibiti uuzaji na ununuzi wa vyakula hasa baina ya mataifa na kuongeza sehemu ya bajeti inayotengewa kilimo. Bila hilo hatutakuwa na lingine bali kukimbilia mataifa yaliyostawi kuomba misaada iii kuwanusuru raia wetu kutokana na ghadhabu na njaa.

(a) Fupisha aya mbili za mwanzo (maneno 50-55)

(alama 7, 1 ½ ya mtitiriko)

Matayarisho

Nakala safi

(b) Bila kubadili maana, fupisha aya mbili za mwisho. (Maneno 55-60)

(alama 1 ½ mutiririko)

Matayarisho

Nakala safi

3. MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40)

(a) (i) Taja vigezo viwili vya kizingatiwa katika kuweka konson anti katika makundi (alama 2)

(ii) Taja sifa bainifu ya sauti za vokali (alama 1)

(b) Tambuajinsi neno 'mrembo' lilivyotumika katika sentensi zifuatazo. (alama 2)

(i) Msichana mrembo amekaribishwa nyumbani

(ii) Msichana aliyekaribishwa nyumbani ni mrembo

(c) Tunga sentesi mojamboja kubainisha: (alama 4)
(i) Kiwakilishi huru (ngeli ya KI-VI umoja)

(ii) Kiwakilishi kiambata nafsi ya tatu umoja

(d) Andika kinyume cha sentensi jfuatayo (alama 2)
Babu aliketi kisha akalifumba fumbo

(e) Tunga sentensiyenye maneno uliyopewa hapa (alama 3)
N+ U+ N + T + T+E

Andika sentensi fuatayo katika hali ya ukubwa wingi. (alama 2)
Mbwa wa miowezi aliuawa na mtoto wa maskinj

(f) Tambua shamirisho katika sentensi ifuatayo: (alama 3)
Mgeni alimletea mama matunda kwa kikapu.

(g) Tumia hali ya-po- kutunga sentensi ili kuleta dhana ya (alama 2)
(i) Wakati maalum

(ii) Wakati usiodhihirika (alama 2)

(h) Eleza tofauti katiya sentensi hizi: (alama 4)
(i)Ningalisoma kwa bidii ningalipita mtihani.

(ii) Ningelisoma kwa bidii ningelipita mtihani.

(i) Tunga sentensi mojambo kwa kunyambua vitenzi ulivyopewa kulingana na huh kwenye mabano
- ny (kutendea) (alama 2)

- p (kutendeka) (alama 2)

(j) Changanua Sentensi jfuatayo kwa njia ya matawi
Ng'ombe ahyenunuliwa jana jioni atachinjwa kesho. (alama 4)

(k) Andika sentensi ifuatayo katika usemi halisi:
'Anita, nitakuja kukuona kesho saa nane.' Joe almwambia. (alama 3)

(l) Tumia kiambishi 'ndi' kutunga sentensi iii kuonyesha dhanaya msisitizo katika ngeliya A-WA
umoja. (alama 2)

4. ISIMU JAMII (ALAMA 10)

a. Eleza maana ya viziada lugha (alama 2)

b. Viziada lugha husababishwa na nini?

(alama8)
